

СУПРОТНА МИШЉЕЊА О ПАРТИЗАНСКОМ РАТУ

У светској војној литератури налази се на различита схватања о оправданости вођења партизанског рата као и о „законитости и моралном оправдању“ борбе партизана.

Симптоматично је да се упадљиво несхватање стварности, односно погрешно схватање рата који један народ води за своју слободу и независност, првенствено појављује код бивших фашистичких војски. Просто је несхватљиво да бивши официри тих армија још и данас заступају застарели формалистички појам „конвенционалности“ у рату и да оваква своја мишљења преносе на млађе генерације, које већ данас припадају новим армијама или ће им припадати у евентуалном будућем рату.

У немачком војном часопису „*Militärwissenschaftliche Rundschau*“ недавно је изишао један чланак под насловом „*Partisanenbekämpfung*“ („Сузбијање партизана“) из пера једног пуковника бивше немачке војске, раније, још 1952 године, у истом је часопису штампан и један чланак неког бившег немачког генерал-мајора о сличној теми (Окупациона политика и партизански покрет).

Ако прочита само ова два чланка, читалац ће одмах уочити колико је дубоко продрло једно реакционарно схватање. Али, не би вредело трошити хартију и време око оваквих мишљења кад се она не би и данданас појављивала у војно-стручним часописима — дакле не 1941, већ 1953 године. Важно је и потребно да се зна да оваква схватања уопште постоје; важно је и потребно и то да оваква мишљења треба сузбијати, јер би такви људи у будућем рату, заступајући овако накарадна мишљења и погрешно тумачећи конвенције, убијали невинне људе, као што су то чинили у задњем рату.

У горе наведеним чланцима о партизанском рату износи се неколико идеја које ћемо једну за другом прокоментарисати.

„Ако се полази од чињенице, да партизан иде у борбу под дружбеним законима него војник који је заштићен међународним уговорима, онда нужно произлази да партизан себе ставља ван ових одредаба међународне заштите. Уколико су Женевска и Хашка конвенција постале нејасније услед примене нових борбених метода, уколико безобзирније и са мање предомисљања треба поступати против свега што се даде назвати партизаном...“¹⁾

¹⁾ Делови текста овог чланка који су изнети под знаком навода и штампани петитом курзивом претстављају превод делова поменутих немачких чланака.

Ту се, као основно, појављују питања: да ли је борац — партизан заштићен међународним конвенцијама, тј. да ли је он „легалан“ борац као и „обичан“ војник; да ли су Женевска и Хашка конвенција у томе погледу нејасне и да ли постоји оправдани разлог да се против партизана поступа „безобзирније и са мање предомишљања“?

Женевска конвенција од 1949 године недвосмислено гарантује заштиту заробљеним, рањеним и мртвим партизанима, исто као и борцима регуларних армија. Но, ако уопште не постоји међународна конвенција која би гарантовала заштиту здравим и слободним борцима у борби, били они „прави“ војници или партизани, то из предњег произлази, да се у Женевској конвенцији подједнако третирају војници регуларне армије и партизани.

Према међународном Ратном праву сматрају се војним јединицама оне групе бораца који су под командом једног старешине, који носе наоружање и имају извесну ознаку. Није, дакле, обавезна униформа. Ова ознака може бити ма какав знак на цивилној одећи, на пример, петокрака звезда на капи, трака око рукава, титовка на глави и т. сл. То значи, да се партизанске јединице — по међународном праву и постојећим конвенцијама — сматрају легалним војним јединицама и да не постоји никакав разлог да се против њих поступа друкчије него против такозваних „обичних“ бораца.

Насупрот томе, писац поменутог чланка препоручује да се поред осталих мера, против партизана врши извиђање првенствено „човеком-пешаком“, при чему ће често бити потребно да тај „човек-пешак“ носи „народно (цивилно) одело“ место униформе, а то баш претставља очито кршење Женевске конвенције, јер дозвољава једној страни оно што не дозвољава другој.

Стога се намеће потреба да се пре свега изврши коренита ревизија схватања појмова „регуларна армија“ и „партизани“.

Још од XVI века па све до данашњих дана партизанска дејства су се појављивала тамо где је народ устајао против непријатеља — окупатора. Такви покрети, као што је познато, дошли су до нарочитог изражаја 1807 године у Шпанији, 1812 године у Русији и у Другом светском рату у више земаља, а нарочито код нас.

Појава партизана и устанак народа не може се тумачити реакцијом сељака којима су стока, жито или неке друге ствари узете бесплатно, како то тврде неки писци. Несумњиво је да су и у раније доба, поред чисто материјалних узрока, постојали дубљи разлози који су народе доводили до устанка. Можда они у то време нису били толико јасно изражени колико је била јасна мржња према туђину — окупатору. Одузета стока и жито могли су, евентуално, да буду непосредни повод почетка партизанског дејства, али ни у ком случају и узрок за то. Ово потпуно није узрок данас, када се народи налазе на вишем степену просвећености и када код њих постоји развијен осећај морала, патриотизма, љубави према домовини и своме руко-

водству, и када су задојени напредним идејама које их руководе. Поред тога, данас се дејство партизана третира као изванредан вид вођења рата. Ово дејство обухваћено је званичним правилима (Ратним службама) свију војски и оно је обрађено на исти начин као што су обрађене, на пример, операције ваздушнодесантних трупа, оклопне дивизије и т. сл.

У предратним немачким правилима било је предвиђено да је „Герила средство које помоћу ситних споредних акција помаже вођење сопствених и пријатељских операција, а омета непријатељске операције. Герила се нарочито води у позадини непријатеља. Она има задатак да узнемирава непријатеља, да му наноси губитке, задржава његове снаге, омета његову активност, нарочито његово снабдевање, итд. итд.“

Данашња америчка правила кажу да „Партизаиска дејства изводе мањи самостални или полусамостални одреди који дејствују против јако надмоћног непријатеља. Партизанска дејства воде се ради ометања непријатеља или у циљу добитка времена у борби са јачим снагама, наносења губитака, уништења везе, дејства на непријатељске комуникације и снабдевање...“

На основу стечених искустава из Народноослободилачког рата наша правила предвиђају шири обим дејстава и задатака партизанских јединица. Треба напоменути да то нису поверљива упутства, одвојена од званичних правила, као нешто што се сматра недозвољеним или илегалним, већ званична правила слична правилима других војски, како оних на Западу, тако и оних на Истоку.

Према оваквом стању изгледа неоправдано да се врши органско подвајање оружане силе на регуларну армију и партизане, утолико пре што је партизански покрет изгубио обележје спонтаности које је имао у своме почетку. „Партизански покрет је постао саставним делом модерног рата, исто тако као и артиљериска припрема, стратемско бомбардовање или рушење атомског бомбом“⁽²⁾.

Логично је, дакле, да партизанске јединице треба сматрати саставним делом оружане силе једног народа (његове армије) и да, према томе, партизани нису стављени ван одредаба међународне заштите.

Напред изнето важи за тип партизанског рата који је вођен у ранијим временима, закључно са Другим светским ратом, као и за онај тип партизанског рата како се, према одредбама разних правила и према неким писцима, замишља и у будућности.

У своме чланку „Територијални рат“ генерал-потпуковник Душан Кведер³⁾, постављајући ово питање на најширу базу, третира могућност преласка целокупне оружане силе једног народа са класичног фронталног рата на мобилни територијални рат. Ово је нова идеја, која предвиђа нове форме вођења рата, но у суштини не мења улогу партизанских јединица. У сваком случају, разматрање и ова-

²⁾ Camille Rougeron, „La prochaine guerre“.

³⁾ Види „Територијални рат“ од генерал-потпуковника Душана Кведера, „Војно дело“ бр. 6 из 1953 године.

кве замисли доводи до поделе оружане силе једне државе на два дела: на јединице регуларне војске (без обзира да ли оне оперишу на фронту или у непријатељској позадини) и на партизанске јединице те војске, које дејствују у тесној кооперацији са регуларним снагама. У територијалном рату тешко је повући оштру границу између делова регуларне армије и партизанских јединица, како по условима вођења борбе, тако и по основним функцијама и задацима, исто тако као што се већ данас не може поставити оштра граница ни између регуларне армије која води фронтални рат и партизанских делова јер и у једном и другом случају партизани стварно претстављају саставне делове оружане снаге једне државе, у свему равноправне са осталим њеним деловима.

„Партизани немају никакве везе са оним што војник назива вођењем рата, пошто у њиховим дејствима нема мобилизације, наступања, покрета трупа, нема масе, фронта и фронталне битке“.

Сувише је уско гледање ако се сматра да се вођење рата може називати само такозвана фронтална борба крупних јединица. Основна тактичка начела која су важила некада, која и данас важе, а важиће и убудуће, наводе на дејства у непријатељској дубини — позадини. И та се начела остварују оним средствима и начинима која зарађеној страни стоје на расположењу. У једном случају авијацијом и ракетним наоружањем, у другом ваздушнодесантним јединицама, у трећем партизанским јединицама, у четвртном случају петом колоном, коју је обилно користила баш Немачка армија, којој су припадала оба писца наведених чланака, итд. Ради остварења ових начела појављују се и нове идеје, као што је то „територијални рат“, поменут у горенаведеном чланку генерал-потпуковника Душана Кведера.

Иако у оквиру партизанског дејства нема „маса, фронта и фронталне битке“, ипак постоји наступање и покрет. Јасно је да обавезно карактеристично обележје вођења рата данас више није маса, фронт и фронтална битка. И код партизанских јединица постоји мобилизација — не она формална и шаблонска од 1914 године, већ њен специјални облик, примењен према приликама у којима се врши.

У изузетном случају 1941 године код нас, мобилизација партизана је изведена на специфичан начин, но организовано и вођено. У будућем рату, при преласку целокупне оружане силе једне државе у ратно стање, партизански делови мобилисаће се паралелно са осталим деловима војске, једновремено, пре или касније од њих (зависно од предвиђања ратног плана), но у сваком случају на бази припрема извршених још у мирно доба. Биће заступљени сви елементи једне „класичне“ мобилизације: одређена формација, мобилизациско место, време мобилизације, потребно наоружање и остала ратна опрема, итд.

„Ако се покуша да се тај покрет разбије, он ће се привидно расплинути, тако да га је тешко угушити. Он делује без икаквих формалних закона“.

Могућности еластичне примене „формалних закона“ (свакако се мисли на тактичка начела извесног одређеног доба, а у овом случају она су застарела) су безграничне. Ту, међу осталим, спада и „привидно расплињавање“. Одавно се у тактици одустало од крутог извршења формалних правила и закона. Начин примене тактичких начела диктован је ситуацијом, тј. величином јединице, врстом наоружања и опреме, јачином и начином дејства непријатеља, земљиштем, итд. и сл., па је природно и тактички правилно да се партизанске јединице, као специјалне формације, у даном моменту, „због форме“ круто и шаблонски не придржавају формалних и формалистичких закона, што данас не чини ниједна војска (регуларна или партизанска), већ да дејствује према ситуацији у којој воде борбу. А вештина вођења јединица у рату огледа се баш у способности руководиоца да у даној ситуацији правилно примењује формална тактичка начела.

Уосталом, и у партизанској тактици постоје „формални закони“, тј. тактичка начела, која партизанске јединице примењују према ситуацији. То је такозвана „партизанска тактика“. Као и свака друга тактика и партизанска је подложна променама. Примена основних начела партизанске тактике разликоваће се у будућем рату од начина примене 1941 године или раније. Основни разлог за те промене биће у првом реду модерна техничка средства, која ће стајати на расположењу партизанским деловима. Они ће ступити у борбу материјално добро опремљени стручно добро извежбани. И као што се руководиоци осталих делова наоружане силе по школама и курсевима спремају за рат, исто тако треба да се спремају и руководиоци партизанских јединица, с тим да борци из Народноослободилачког рата преносе своје богато искуство на млађе генерације. Као што трупне јединице и штабови за време мира изводе вежбе и маневре, тако и партизанске јединице треба повремено позивати на краткотрајне вежбе, ради упознавања са новим тековинама технике, новим ратним искуствима и новим начинима примене начела партизанске тактике.

„Као основа борбе против партизана постављено је: да треба у првом реду сузбијати природно условљену мржњу подјармљеног према освајачу. Ово ће, поред осталог, бити постигнуто ако се у појединца (окупатор) не понаша као освајач, него као гост у страниј кући“.

„Народ треба уверити да му партизански покрет наноси само штету и да под освајачем боље живи него под терором властите државе. Најприкладнији начин да се такво уверење прошири јесу још и колективне казне и стрељање таоца, као одговор на терористичке акте партизана“.

Прохујало је осам година од свршетка Другог светског рата, од свршетка Ниρνбершког процеса, од почетка дејствовања Организације Уједињених Нација, од разних суђења ратним злочинцима широм света и све ово је незапажено и безутицајно прошло поред генерал-мајора бивше Немачке војске Hansa Doerra, писца ових редова и уредништва »Wehrwissenschaftliche Rundschau«, иначе старог, добро познатог, озбиљног и некад уваженог издавачког предузећа.

Долази се до закључка да ови људи уопште не схватају шта је тежња једног народа за слободом и независношћу, шта је патриотизам, љубав према родној грудии и шта су најосновнији осећаји и чувства човека.

Несхватљиво је како се данас за један европски народ, који је на оном морално-политичком нивоу који га оспособљава како за љубав према домовини, идеју слободе и независности, тако и за мржњу подјармљеног према освајачу, наивно може претпоставити да се његова мржња против окупатора може сузбијати масовним стрељањима таоца, као и тиме што ће се освајач понашати „као гост у страниј кући“. Изгледа да бившим фашистима нису биле довољне лекције које су добили у окупираним земљама, а нарочито у Југославији 1941—1945 године и да се нису довољно потрудили да из њих извуку правилне закључке.

„Опћенито, партизан не познаје никаква људска осећања. Он оперише необузданом окрутношћу, често са свесном намером да своје деловање мултиплицира тиме што шири панику“.

О људским осећајима и о необуздној окрутности говоре они који су вршили масовна стрељања, уништење милиона мушкараца, жена и деце у концентрационим логорима, бомбардовања отворених градова и зверства у свим облицима, а одричу та иста људска осећања онима који се, из љубави према свом народу и својој земљи, боре да би зверства и уништења онемогућили.

Међутим, људи који су у последњем рату, као противници водили борбу са партизанима, дају повољан суд о њиховом дејству и значају, као и о резултатима који су постигнути партизанском борбом. Тако се у истим чланцима дословно каже:

„Партизанска дејства ставила су вођство немачког Вермахта пред проблем који је био нерешив и да се та делатност у току рата све више ширила, што се врло негативно одражавало на операције на фронту“.

„Југословенска територија била је центар партизанске делатности на Балкану, која по својим размерама није постигнута више нигде и изазвала је хаотичне прилике честим прекидима и онеспособљавањем ионако непогодних саобраћајних веза“.

„Намеће се питање како се и на који начин у једном будућем рату може успешно парирати модернизована партизанска борба, чија се опасност по својим размерама не да уопште проценити“.

Ово су тачна запажања, као и убеђење да ће се модернизована партизанска борба у будућем рату развити у засада непроцењивим размерама.

Сва досадашња искуства, нарочито поткрепљена догађајима из Другог светског рата, сигурно ће навести првенствено мале народе да прибегну партизанском рату и то не као последњем средству, већ као једном од видова борбе, који ће применити чим освајач прекорачи државну границу и отпочне са окупацијом. На то наводе и стара искуства из историје. На пример: због дејства партизана Французи су 1807 године изгубили око 100.000 бораца у Шпанији а Наполеонова армија

је 1812 године у Русији претрпела огромне губитке. У новије доба кинески партизани су за време окупације Јапанаца имали веома велики значај, док је уништење окупатора, ослобођење домовине и успешно спровођење револуције у знатној мери изведено од стране југословенских партизана 1941—1945 године.⁴⁾

Будући партизански рат свакако ће се водити у тесном садејству са трупама на фронту или на територији, слично као што ће им садејствовати ваздушнодесантне јединице, инфилтрирани делови и многа друга средства. Разлика ће бити у томе што се тада партизански покрет неће појавити под тешким условима, као што је то било раније (на пример 1941 године), јер ће многа питања око формирања, опремања, обучавања, итд. вероватно бити унапред решена. Код нас би се свакако користила богата искуства руководиоца наших партизанских јединица из рата, који ће их предати у наследство млађој генерацији.

Као што се види напред изнета схватања немачких писаца у наведеним чланцима су неодржива и реакционарна. Застарела је поставка о неком обавезном „витештву“ у рату, изнета од стране агресивног освајача и окупатора, јер би се према тој поставци мали народи морали задовољити само фронталним ратом, тако да би у једној фронталној бици са бројно и технички надмоћнијим непријатељем — окупатором претрпели пораз. То би значило да би мале државе биле осуђене да носе судбину робова, не искоришћавајући — из формалистичких и застарелих назора „конвенционалности“ — снагу свога народа за отпор под условима који им се пружају у даном моменту.

⁴⁾ Детаљније податке види: К. Ружерон, „Будући рат“ (Gerilla), у редакцији „Војног дела“ и генерал-потпуковник Душан Кведер, „Територијални рат“, „Војно дело“ бр. 6/53.

„МАЛА ВОЈНА БИБЛИОТЕКА“

Изашло је из штампе:

НАУКА У РАТОВОДСТВУ И ПРИВРЕДИ **ОПЕРАТИВНО ИСТРАЖИВАЊЕ**

од генерал-мајора Крауга Божидара

У овој брошури аутор излаже начине за изналагање и научно решавање проблема који се појављују у армији и привреди, као и како се долази до што бољих и целисходнијих одлука на основу којих се ти проблеми могу решити, уз најбоље коришћење расположивих средстава.